

UDVARHELYI HIRADÓ.

KÖZMIVELŐDÉSI, KÖZGAZDASÁGI ÉS KÖZEGÉSZSÉGÜGYI HETILAP.

Előfizetési díj

vidékre postán, vagy helyben házhoz hordva:

Egész évre 4 frt.
Fél évre 2 frt.
Negyed évre 1 frt.
Egyes szám ára 10 kr.

Megjelenik minden szombaton este.

Hirdetménydíj:

Ötven □ centiméternyi területen megféré hirdetmény ára első beigtatáskor 50 krajcár, második beigtatáskor 10 percent, harmadik és minden további beigtatásnál 20 percent árleengedés. Száz □ centiméter terület elfoglaló hirdetmény ára első beigtatáskor 1 frt, második beigtatáskor 10 percent, harmadik és minden további beigtatás alkalmával 20 percent árleengedés. Bélyegdíj minden beigtatáskor 30 kr. Mellékletdíj: Százától 1 frt 40 kr. — A díjak előre fizetendők.

A szerkesztő lakása:

Botos-utca, ref. tanári lak, emeleti lakosztály.

Kiadóhivatal:

Becsek Dániel könyvnyomdája.



Előfizetési felhívás.

Lapunk pártolót tisztelettel kérjük okt.-decemberi előfizetéseik megtételére. A feltételek lapunk homlokán olvashatók.

Sz.-Udvarhelyt, 1877. okt. 6.

Szakács Mózes, Becsek Dániel,
lapt. és felelős szerk. kiadó.

A hivatalos lapból.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter f. évi 21678. sz. alatt a következő rendeletet intézte valamennyi kir. tanfelügyelőhöz és az egyházi főhatóságokhoz:

Az 1868. évi XXXVIII. t.-cikk 76. §-ában elrendeltetik: „hogy a polgári iskolákban tanítandó tárgyak tantervét úgy kell megállapítani, mely szerint ez iskolák négy alsó osztályában ugyanazon tantárgyak taníttassanak, habár kimerítőbben, melyek a középtanodák négy alsó osztályaiban tanítanak, a latin nyelv kivételével.”

A középtanodák számára az utóbbi időben kiadott tantervek, az ezen tantervet megelőzőt időbeliétől sok tekintetben eltérvén; a törvény fenébb idézett rendeleténél fogva, szükségessé vált, hogy a polgári iskolák számára még 1869. évben kiadott tanterv revideáltassék és a középtanodák fennálló tantervéhez alkalmaztassék.

TÁRCA.

Mikor a kövek is beszélnek.

Az érdekeket latolgató emberi rövidlátás számításairól szólni, melyet a földi létünket kezökben tartó diplomaták magas politikának neveznek, mi, programunkhoz hiven, most sem akarunk. De a keleten jelenleg folyamatban lévő véres dráma nem olyan természetű; mi abban azon világtörténelmi fürgetegek egyikét látjuk, melyekre az égnek szüksége van, hogy olykor-olykor a büns főnhéjazást megalázva, az emberiséget az erkölcsi világrend öröklő törvényeire figyelmeztesse; az eseményeknek újabb időben beállott fordulata olyan természetű, hogy keresztyén embernek, ha az előzményeket ismeri, lehetetlen abban Isten igazságtévő ujját nem látnia.

„Discite justitiam moniti, et non temere Divos“, így szól Virgílnál Phlegyas, a feje fölött függő és folytonosan összezuzással fenyegető szikla alatt; ugyanezt harsogtatják füleinkbe a most szemünk előtt folyó nagy események is.

Egy rövid visszatekintés a mai nagyszerű események előzményeire, világossá teendik nézetünket.

A világ egyik legnagyobb hatalmassága, mely az emberiség érzelmeit és törvényeit lábbal taposva, roppant terjedelmű birodalmában, egy akaratnál egyéb, emberi akarat-nyilatkozást nem tűr, — egy hatalmasság, mely a nép millióinak más

Mint hogy pedig a népoktatási tanintézetek egymás között épen olyan szerves összeköttetésben állanak, mint állani kell egyetemesen az összes közoktatási tanintézeteknek, a polgári iskolák tantervének átigazítása maga után vonta az elemi népiskolai tanterv revidálását is, hogy az is kellő összhangzásba hozassék amazzal.

A népiskolák tantervén, mint amelynek mind iránya, mind menete egészen helyes, lényegében alig történt változás; míg a polgári iskola tanterve, az országos közoktatási tanács javaslatára, tetemesen átalakított.

Tapasztaltatván, hogy az elemi népiskolák rendszerét és tantervét, a törvény és az annak alapján kiadott miniszteri rendeletek ellenére még mindeddig nem hajtották végre, sőt még most is találtak oly iskolák, melyekben a törvény világos követelése ellenére négy osztályú, illetőleg tanfolyamu iskolákat tartanak, s a törvényben a hat osztályú mindennapi elemi iskola számára kiszabott tantárgyakat négy év alatt akarják az elemi iskolai tanítókra erőszakolni, felhívom (a címet), hogy a hatósága alatt álló mindennemű elemi és polgári iskolában a népoktatási törvényen alapuló rendeleteimet a legnagyobb szigorral hajtsa végre.

I. Az elemi népiskolákban a népoktatási törvény 48. §-a szerint elrendelt két tanfolyam kivétel nélkül mindenütt felállítassék, meglegyen nevezetesen:

1) a hat évig tartó mindennapi, és

oktató eszközét nem ismeri, mint a kancsukát, mely az elégedetlenség leggyöngébb lélegzetvételeit is Szibéria jég-sivatagjain hűteti le, szóval oly hatalmasság, mely a durva anyagi erőn kívül, társadalmat összetartó más tényezőt elismerni nem akar: egyszerre csak az emberiség, a társadalmi jog és igazság védőjéül tolja fel magát oly birodalom irányában, mely legközelebb megmutatta, hogy kész az igazság előtt meghajolni, s az emberiségi jogokat tisztelve, népeit faj- és valláskülönbőség nélkül az alkotmányosság áldásaiban részesíteni.

S milyenek az eszközök, melyekkel pokoli merénylete véghezvitelét előkészíti? Évtizedek óta folytatott gyalázatos vesztegetések és bujtogatások után, végre sikerül neki a török birodalom vazalusaiban a nagyravágás ördögét felkölteni, s a lázadás pusztító tüzét föllobbantani. Először Szerbiában szítja föl az átkos tüzet, s miután hónapokig tartó véres harcok az országot pusztává tették, s százezerek boldogságát feldúlták, az országa romjain siránkozó népet magára hagyja, hogy rendezze dolgát, úgy ahogy tudja: ő maga pedig végre elveti az álarcot.

Kiüt a háború, és egész Európa látja, hogy itt a farkas és bárány ismert meséje készül megdöbbentő alakban valósulni. Elkezdődik a dráma véres kibonyolítása, és mi hónapok óta tanui vagyunk a hódító politika legégbekiáltóbb gázságainak, az ártatlan nép ezrei lemészárlásának, az ipar és szorgalom verejtékes keresménye vad pusztításának, szóval az országokra árasztott nyomor

2) a három évig terjedő ismétlő iskolai tanítás.

Ehhez képest szigoruan köteleztessék minden iskolai hatóság:

a) Minden oly iskolaköteles gyermeket, ki a három avagy négy évi elemi oktatás után felsőbb tanintézetbe (polgári iskola, középtanoda) nem lép, s ott legalább két évig nem tanul, hat éves kora betöltésétől fogva 12 éves kora betöltéséig, a népoktatási törvény 4. §-ában megszabott büntetés terhe alatt, elemi népiskolába járattani.

b) A mindennapi elemi iskolás gyermeket az ujonnan kiadott tantervben hat évi tanfolyamra kiszabott tanulni valókra, hat év elforgása alatt taníttatni meg.

c) A hat évi elemi iskolai tanfolyamot bevégeztet s 12 éves kort betöltött gyermekeket, ha felsőbb tanintézetbe nem járnak, ismétlő iskolába járattani és az ismétlő iskola három évi tanfolyamára kiszabott tantárgyakat nekik három évig taníttatni.

3) Szigorú felelősség alá veendő kivétel nélkül mind az oly iskolai hatóságok, mind az oly tanítók, avagy tanítók, kik az elemi népiskola hat osztálya számára kiszabott tanulni valókat, sajnosan tapasztalt módon, négy évi tanfolyamra összeszorítani merészlik.

4) Mind az iskolai hatóságok, mind a tanítók hivassanak fel, hogy az elemi népiskolában a tanítás fősúlyát:

a) az anyanyelvbeli oktatásra fektessék, s

mindenféle nemeinek. S mindezek láttára mi történik az ugynevezett civilizált világban?

Elfutja a szégyenpir arcunkat, ha rá gondolunk az idősakra, midőn az északi csordáknak a török birodalomba történt első betörése hírét vették. Azon népek részéről, melyek keresztyén civilizációjukkal úgy sátoroznak, mintha az a humanitási eszmék kizárólagos letéteményese volna egy tiltó szó sem emelkedett, mely „megállj“-t kiáltott volna a rabló merénylet kezdeményezője elé, hanem inkább azon tanakodtak, hogy ki szállja majd meg Konstantinápolyt, s miként osztozkodjanak a vérdíjon.

Nem jól fejeztem ki magam, midőn a keresztyén népek tartózkodó maguktartásáról szóltam. A népek, ha rajtuk áll, határozottan tiltakoztak volna, nemcsak szóval, hanem vérük hullajtásával is; de fájdalom, hogy, amint Kossuthunk mondja: „még mindig ott vagyunk, hogy két-három biboros halandó szeszélye, hajlama, s nem a nép akarata az irányadó.”

Az újabb események megmutatták, mire mennek a biboros halandók, mikor nem a népek akaratára, hanem szeszélyeiknek és hajlamaiknak hódoló tanácsosaikra hallgatnak. Volt alkalmunk tapasztalni azt is, hogy mit ér a fegyverek hatalma oly kezekben, melyeket csak halandók szeszélye és hajlama, nem a nép akarata és a szent ügy tudata intéz.

Fél százada, hogy a bölcs diplomácia a félhold birodalmát a hatalmasságok sorában csak mint beteg embert emlegeti, kinek szerintök:

erre nézve különösen használják fel „a beszéd- és értelemgyakorlatokat“, valamint „az olvasókönyvekben foglalt olvasmányok és mondatok értelmi taglalását“; a nyelv alaktanának szabály szerinti mélyebb taglalásába ne bocsátkozzanak, e részben szorítkozzanak főleg a helyesírás megtanítására szükséges nyelvtani legfőbb alakok ismertetésére (Lásd a tantervet);

b) a földrajzi és természettani ismeretek közlésénél kövessék a szó szoros értelmében a szemléleti oktatást, s kerüljék az e téren gomba módra termett rosz kézikönyvek betanulását; általában e tantárgyak tanítására nézve a gyermek kezébe könyvet csak akkor adjanak, midőn a tárgyakat földabroszról, vagy a természeti tárgyakról, vagy kísérleti megmutatás útján egészen megértették.

5) A magyar nyelv tanítása és megtanítása, minden oly elemi népiskolában is, hol a tanítási nyelv nem a magyar, kívánatos, az oly elemi tanulókra nézve pedig, kik középtanodákba, vagy polgári iskolába kívánnak lépni, elengedhetlenül szükséges.

II. A polgári iskolákra nézve követendő főbb rendszabályok a következők:

1) Az iskolai év a polgári iskolákban szeptember 1-ső napján kezdődik, s tart a következő június hó végeig.

2) A polgári iskola első osztályába szabályszerűen csak oly tanuló léphet be:

a) ki legalább 9-ik évét betöltötte;

b) kinek az elemi népiskola negyedik osztálya számára kiszabott tantárgyakban elegendő jártassága van, s ebbeli ismereteit egy e végre elrendelt felvételi vizsgálat útján igazolja.

3) A polgári iskolába lépő tanuló, bármely nemzetiséghez tartozik, köteles a magyar nyelv elemeiből is annyit tudni, hogy a törvény által ezen iskolákban elrendelt magyar nyelvi oktatásban fennakadás nélkül résztvehessen.

4) A polgári iskola bármely osztályába bevezethető minden oly tanuló, ki koránál fogva az általa kijelölt osztályba beillik és az azon osztályban megkivántató előkészültségéről vizsgálat útján bizonyosságot tesz; középtanodából polgári iskolába átlépni kívánó tanuló bizonyítványa alapján is fel lehet venni.

5) A felvételi vizsgálat díjmentes.

6) A polgári iskola egy-egy osztályába rend-

szert 50 tanulóval többet felvenni nem lehet. (Népoktatási törvény 70 §.)

7) A polgári iskol. négy első osztályából átléphet a tanuló a középtanoda megfelelő osztályába; az átlépésre legalkalmasabb idő azonban a harmadik osztály bevégeztéig van.

8) A középtanoda átlépő polgári iskolai tanuló köteles:

a) ha a gymnasiumba kívánja magát felvétetni, a latin nyelvből az illető osztályban megkivántató jártasságát vizsgálat útján bizonyítani;

b) ha reáliskolába lép, a francia nyelvből megfelelő jártasságáról tanúságot tenni.

Együttal ide mellékelek a (cim) számára 5—5 példányt az elemi népiskolai és polgári iskolai tantervből.

Kelt Budapesten, 1877. aug. 26-án.

Trefort Ágoston, s. k.

KÖZMIVELŐDÉS.

A székelyföldi muzeum érdekében.

Részint a hírlapokból, részint pedig a székelyegylet évkönyvéből értesültünk egy értékes gyűjteményről, melyet özvegy Cserey Jánosné Imecsfalván egy létesítendő „Háromszéki muzeum“ alapjául följánlott, mely hazafias gyűjtemény iránt a székelyegylet központi választmánya érdeklődven, már régebben illető helyen lépéseket tett a szükséges átvételi és elhelyezési intézkedések megtétele végett, anélkül azonban, hogy az eredmény tudva volna.

Mint szemtanuktól hallottuk: ezen gyűjtemény könyvekben és kéziratokban összesen 2395 darabot, arany, ezüst, bronz, réz, ólom, vas, esont, porcellán, fa, borszövetneműekben, továbbá érmekben, képekben, természetrajzi és különféle tárgyakban összesen 1137 darabot számlálna, melyek Vasady Gyula tanár által némileg rendezve lennének, és amely becses tárgyak jelenleg még mindig az alapító és gyűjtő Csereyné házában vannak elhelyezve, ki azokat lelkes honleányi buzgalommal igyekszik gazdagítani, mint ez nem régebben is a Kossuth Lajos legnagyobb hazánkfától nyert Bem József magyar honvédtábornok által viselt 1848. évi első érdemrend egyetlen példányával történt.

ma mindenekelőtt szükséges, az, hogy igazságos legyen az ügy, melyért vért ontani a népet mondják hivatottnak. Mikor a szuronyok gondolkodni kezdenek, a pusztá gondolomra, szeszélyből jindított háboruknak meg kell okvetlen bukniok.

Solferino, Königgrätz, hét évvel ezelőtt Sedan, legújabbban pedig Plevna megmutatták, hogy az erkölcsi garanciáktól megfosztott államélet mellett az államfő egész biztossággal még anyagi erejét sem veheti voltaképen számba, nemhogy szellemi tényezőkre, hűségre, lelkesedésre bizton számíthatna.

A másik tanulság, mely nem kisebb horderejű, az, hogy mindaddig, míg az erkölcsiség örök törvényeinek csak a magánéletben tulajdonitunk érvényt, az államéletet pedig s ennek vezetőit az erkölcsi törvények alól földoldottaknak tekintjük: addig társadalmi életünk ép, egészséges fejlődése nem várható.

A mai társadalomban, mely a kiváltságokat minden téren eltörölte, fájdalom, a közönség a nagyoknak erkölcsi feslettségre való felszabadulását sem akarja kizárólagos előjognak tekinteni, és a hirtelen előmenetelt ígérő rosz, hamarabb talál követőkre, mint a halkan érlelődő jó. Ez uton az erkölcsi romlás mind jobban elharapódzik és az államélet alapjaiban ingattatik meg.

Azért is míg a közügyek vezetésénél elkövetett bűnök, politika név alatt biztosítva lesznek a közmegevetés ellen, míg a mesterséggé vált tömeges gyilkolást és rablást bármilyen igazságtalan ügy mellett is nem éri a zsványság kiérdemelt

Ezen régészeti, történelmi és nemzeti sajátágainál fogva kiváló fontosságú gyűjtemény átvétele és gondozása iránt oly feltételek tétettek volna a tulajdonos által Háromszékmege közönségének, melyek hir szerint főleg a szakszerű rendezést és kezelést illetőleg némi akadályokra találának, jelesen azért, mivel a föllállítandó muzeumór illő díjazására nem lenne megfelelő pénzalap rendelkezés alá adva.

Tekintve ezen már is 3522 darabból álló gyűjtemény ritka becsét, mely szakértők által részletesen megvizsgálva tüntethetné föl az egyes darabok valódi értékét és jelentőségét;

tekintve továbbá, hogy egy ily szakszerűleg rendezendő és gyarapítandó gyűjtemény sokoldalú haszna a tudományos fürkésző buvárok előtt csak biztos kezelés által lenne elérhető;

tekintve végre, hogy ezen már meglevő gyűjteménynek tűz- és rablómentes mielőbbi elhelyezése már csak azért is óhajtható, mivel a tulajdonos helyiségében azon tárgyak jelenleg legkevésbé sem tekinthetők biztosítottaknak egyfelől, míg másfelől a mostani és bármikori háborus, válságos idők közepette azok igen könnyen vad pusztítás zsákmányául ejtethetnek, mely esélyeket pedig lehetőleg kikerülni több mint hazafi kötelesség.

Ugyanazért hazafi tisztelettel kérjük föl öz. Cserey Jánosné és Háromszékmege főispánját: hogy holmi kicsinyes nehézségek gyors elhárításával igyekezzenek oda hatni, miszerint egy „Székelyföldi muzeum“ megalapítása érdekében ezen gyűjteményt mielőbb vegye azon mege gondozása és őrködése alá, hol nemcsak elég alkalmas és biztos helyiségről rendelkezhetik, s ott egy szakképzett muzeumórnek illő fizetéssel ellátását akár saját közjóvedelmeiből, akár pedig a társ székelymegegyék aránylagos hozzájárulásával elintézheti, melyek bizonyosan nem fognak vonakodni egy ilyen hazafias tudományos célra áldozni.

Ha pedig minden reményünk ellenére Háromszékmege ezen muzeumot kebeléből kiszalasztani némi anyagi indokokból nem áttallaná és a felelőségtől ugy a jelen-, mint az utókor előtt nem irtóznék, azon esetre ajánljuk a többi székelymegegyéknek, jelesen Udvarhelymegegyének, mint régi anyaszéknek figyelmébe, hogy ezen ügyet rögtön kezébe véve, értekezék az illetőkkel az átvétel és gondozás iránt, ugy a helyiség berendezését és

cime, s ezzel a közmegeutálás: addig ne emlegesük dicsekedve keresztyén civilizációkat.

Ugyan van is mivel dicsekednünk. Ha elgondoljuk, hogy a keresztyén világban a német-francia háboru kitérése után francia földön német embernek egy óráig sem lehetett biztos maradása, míg az ugynevezett pogány mohammedánok közt, bár világosan látják, hogy a keresztyén hatalmak különbség nélkül összeesküdtek léte ellen, a keresztyének mégis, csak azért mert keresztyén, még eddig hajszála sem görbült meg.

Valóban, az ujabkori háboruk sokat lepleztek le, ami eddig a vizsgáló szem előtt is eltakarva volt és nekünk nincs okunk a tett felfedezésekkel dicsekedni.

„Sursum corda!“ Most, hogy az események nem várt fordulatai népünk szive legbelsejéig hatottak, s Isten örök igazsága gyöngéknek vélt eszközeiben oly fényesen nyilvánult: itt az alkalmas idő, eszméltetni az embereket Isten szabta emberi szent hivatásukra, hogy hasonló esetekben tömegesen tiltakozzanak a nagyravágás oly mérenyletei ellen, mely őket öncéltalan silány eszközökké akarná aljasítani.

Csak egyetlen egy érdek van, melynek megvédése vérünk áldozatát joggal megkövetelheti, s ez a szabadság, mely nélkül az ember megszünik ember lenni, amint ezt az orosz nép történelmének legújabb fekete lapja a napnál fényesebben hirdeti.

„Prot. egyh. és isk. lap.“ Ballagi Mór.

életét csak addig kell mesterségesen fönttartani, míg sikerül a hagyaték osztozása felett megalkudniok. S ime, most midőn törésre került a dolog, a fegyver a beteg ember kezében Isten-nyilává válik, mely porba sujtja a világ legnagyobb hatalmasságának légioit, s megrettenteti leghatározottabb ellenségeit.

Skobelev muszka tábornokról beszél, hogy a legközelebb történt megveretése után e szavakra fakadt: „Én megtettem a magamét, többet nem tehettem; hadseregem félig meg van semmisítve; ezredeim nem léteznek többé, nincsenek többé tiszteim. Elvesztettem három ágyut; de nem vádolok senkit, ez az Isten akarata volt.“

Régi szó, de igaz: aki nem tud imádkozni, menjen a tengerre. Vészteljes tenger a harcétér, Istenre emlékezteti még a zsarnokság vak eszközét is.

Fájdalom, hogy ez emlékeztetés a biboros halandókat nem elég közel érinti, mert amint megmondta a költő: „Dum delirant reges, plebuntur Achivi.“ Épen ezért azokon a biboros halandókon a világtörténelem legbehatóbb leckéinek is kevés foganatjuk van; de a nagy emberiség a nyert tanulságokat emlékkönyvébe jegyzi, és bizonyára eljő az idő, hogy hasznukat is veszi.

A most történelekből is két tanulságot fog meríteni: egyik az, hogy ma már nem áll, amit Montecuccoli 200 évvel ezelőtt mondott, hogy t. i. a hadviseléshez csak három dolog szükséges: pénz, ismét pénz és harmadszor is pénz. Az ujab események bebizonyították, hogy ami a hadviseléshez

az ör felállítását intézze el, kinek megfelelő díjazására reméljük az államkormánytól is történelmi műemlékeink érdekében némi pénzsegélyt nyerhetni, amennyiben ezt az összes székelymegyék nem hordozhatják.

Csak minden irányban gyors és beható intézkedést kérünk és várunk, nehogy a késlekedés és halogatás miatt egy ily ritka kincsgyűjtemény kárna és veszélynek legyen kitéve; mert bármely hanyagság és mulasztás miatti felelősség az illetőket szégyenpírral terhelhetné.

Lázár Ádám.

IRODALOM.

Jakab Elek székely hazánkfia, mint a M. Tud. Akadémia levelező tagja, az idei október elsején tartott ülésben kiválóan fontos értekezést tartott a következő cím alatt:

Tanulmányok Erdély XVIII-ik századi jogtörténetéből.

Két felolvasást szándékszik — úgymond — tartani, egyiket a Pragmatica Sanctiónak Erdélyben miként történt elfogadásáról s ezzel kapcsolatban a törvényhozási jognak ott a múlt század elejétől az 1791—92-ki országgyűlésig mi módon gyakorlásáról? másodikat a székely határőrség felállításakor Madéfalván történt véresemény benső okairól s rá következőleg Erdélynek Nagy-Fejedelemséggé emeltetéséről. Ma, mint az Akadémia első ülése napirendjéhez inkább mért terjedelműt — bár az időrend megfordítva kívánna — az utóbbi tartja meg.

A székely határőrség felállításánál, kiegészítve gróf Teleki Domokos nem rég megjelent művét, különösen Csik-Gyergyó és Háromszék főkirálybíráinak, a tisztségek és székgyűléseknek hivatalos jelentéseit, valamint az érdekelt székely alsóbb osztálynak a katonakormányzótól a kir. kormányzókhoz és a felséghez intézett jogfölfejtő emlékiratait, kéréseit és panaszait emelte ki és hangsúlyozta, melyekből kiderült azon ily módon végrehajtott katonasításnak törvénytelenége és igazságtalansága, hogy az udvar és kir. kormányzók többször nyilván kihirdette, hogy az intézménynek önkéntesen kell létre jöni, a székelység beleegyezése mellett s mégis másfél éven át a legiszonyabb katonai zaklatásnak, kínzásnak és

hatalatlan kényszerítésnek volt kitéve, hogy szabadságaiban megtartatása vagy legalább ha fegyvert kell viselnie, kiváltságai értelmében adótól menten maradása iránt a kérés és védelem minden törvényes eszközét fölhasználta s mégis ősi szabadságai mellözésével, mind fegyverviselésre, mind adófizetésre kényszerített.

Ezt felolvasó mind eredeti oly adatokból mutatja meg és tárja föl, miket a katonai kormány a múlt században, ez ügy hivatalos tárgyalásakor kellő figyelemre nem méltatott, többnyire a császárné és királyné elébe jutni sem engedett, és amiket gr. Telekinek ismerni alkalmá nem volt.

Ennek következménye volt a madéfalvi véresemény, ami az erdélyieket rendkívül rossz hangulatba hozta; aminek részben ellensúlyozására állítottak föl az országzászlósi hivatalok s adatott számára a Nagy-Fejedelemség címe és cimere.

Itt felolvasó a cím- és cimradás történetére tért át; előadta, hogy az látszólag az erdélyiek kedvéért adatott, de valódi célja az volt, hogy Erdélyt Magyarországtól és a Magyar koronától elszakítsa, osztrák örökös tartományává és a császári korona tagjává tegye. Eredeti adatokból mutatja ki felolvasó, hogy az eszme maga, történeti indokai, tárgyalási módja és kivitelezése mind e szándékot tanúsítják; hogy e cím- és cimradásról költ fejedelmi diploma hibás történeti alapon, illetéktelen udvari hatóság által állított ki, abban Magyarország történeti és a magyar korona felségi joga mellözöttet, rajta magyar koronatanácsos neve nem fordul elő, hanem csak a birodalom legfőbb tanácsosaié, a cimerről a kettős kereszt kihagyatott, szóval: az oklevél a magyar alkotmány-jog szerint közjogi értékkel nem bír. Nem is Erdély emelése volt itt a valódi cél — mondja felolvasó —, hanem Magyarország megrontása. Egy szemképrázató formában megjelenő tény által a magyar királyság egysége támadtatott meg s mégis országszerte örvendezést parancsoltak oly tény fölött, amerre az alkotmány igaz barátinak csak könyei lehettek.

A közvélemény ezen félrevezetése és e politikai képmutatás — így zárja be felolvasását szerző — megigazításra és megróvásra méltó. A történetíró nem osztozhatik ama kor kormányzati vezetői által érvényesített téves fölfogás és tény-megbirálás hibájában. E cím- és cimradáshoz any-

nyi uralkodói vagy inkább kormányi botlás és törvénytörés tapad, hogy kezdeményezői és végrehajtói nem dícsőitést érdemelnek; de elég lesz, ha a nemzet az engesztelődés és feledés fátyolát borítja nekikre és tetteikre. A teljesen végrehajtott Unio amugyis egyszerű oklevél- és címertani tárgygyá tette ezen 1765-ki nagy-fejedelemségi egész cím- és cimkerdést.

Örömről szolgál, valahányszor székely testvéreink közül egyet-egyet a tudománnyal való komoly foglalkozásban találunk, midőn pedig valaki éppen székely nemzetünk történelmét teszi tüzetes vizsgálódása tárgyává: különös tiszteletünkre teszi magát érdemessé.

Ezeröttszáz esztendővel nagyon is rátelt már az ideje, hogy a székely ember saját nemzetéről is tudjon valamit. Várva-várjuk az értekezés megjelenését.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk jelen száma első az október-decemberi évnegyedben. Ezt még minden régi előfizetőknek megküldöttük. Ezentúl már csak rendes előfizetőinknek szolgálhatunk.

— Király 6 felsége nevenapja alkalmából folyó hó 4-én városunk kebelében mindkét hitfelekezet templomában ünnepélyes istentisztelet volt.

— Kinos meglepetés. A török-magyar lengyel, vagy erdélyi, vagy tán éppen székely legió hire hozzánk a szeptember 30-ról keltezett kolozsvári és budapesti lapokkal érkezett.

Hogy a legió eszméje hol, mikor, kitől született? minő eszközökkel, hol és kik által akart működni? még mind homályban. A nyomozás, igaz csöndben, nálunk is foly. Két-három ember van is letartóztatva, de ezek tervelő, intézők aligha voltak.

Mivel azonban a mi tudomásunk is leginkább csak hírlapokból van merítve, hadd beszéljenek ezek. A „Magyar Polgár“ szerint:

„A brassói pénzügyőri közegek szept. 26-án az indóháznál reá jöttek, hogy egy ládában fegyverszállítmány van. A nyomozat még más 14 ládára, tehát összesen 15 láda Martini-féle fegyverre bukkant, mely Bécsből szállított. Erre jelentés tétetett azonnal s felsőbb helyről szigorú parancs érkezett azonnal, hogy a nyomozat minden vasúti állomáson a legszigorubb ellenőrzés mellett hajtassék végre.

A további kutatásnak az lett az eredménye, hogy másnap Homoródon a vasúti állomáson még hat ládában fegyvert, löport és tölténytáskákat kaptak, Földvárt pedig ugyancsak az indóháznál 200 darab löfegyvert és 37,000 töltényt foglaltak le. Szentiványi Gyula főispán táviratilag felkereste Sebestyén Mihály főügyészt, hogy azonnal induljon Brassóba. E sürgőnyt Sebestyén — ki épen Maros-Vásárhelyre volt utazandó — Kolozsvárt kaptá, ő tehát 26-án, az éjjeli vonattal Brassóba s esetleg Seps-Szent-Györgyre utazott el, a nyomozatot megindítani.

Ugyancsak egyidejűleg ezzel Budapesten a vámháznál 1000 darab robbanó golyót foglaltak le, melyek mint gépalkatrészek küldettek „Jean Vedacs“ név alatt. E szállítmányok mind Bécsből érkeztek, s ennek nyomán a keleti vasut igazgatósága szigorú rendeletet kapott, hogy az egész vonalon mindazon szállítmányok, melyek Bécsből érkeznek, bárkinek legyenek címezve, mindaddig ki nem adhatók, míg meg nem vizsgáltattak. A vasúti állomásokról tehát mindenütt ez utasítások szerint járnak el, s itt Kolozsvárt is a kereskedők és magánosok szállítmányai vizsgálat alá vétettek.

A „Pesti Napló“ írja:

„A terv az volt, berontani Moldvába s a vasúti hidakat felrobbantani. E végből a Székelyföldön, névszerint Háromszék-, Udvarhely- és Csik-megyékben bizottságok alakultak, melyekben az

Nyár végén.*

Sárgul a lomb. Bágyadt napsugár hull
A virágok hervatag kelyhére, —
Miként bucsuzó, szerelmes ifju,
Bútól halvány lánykája keblére:
(S míg bucsuznak szótlanul, aközben
Harmatköny gyöngye ragyog szemökben.)

Csöndes a táj. Lomha felhők úsznak
— Száz alakba öltözvén — az égen.
Valami láthatlan szellem, mintha
Gyér fátyolt szőtt volna át a légen.
Minden hallgat... és e hallgatásban:
Fájdalom s kimondhatlan varázs van!

Hol nem régen még a pitypalaty szólt:
Letarolva éke a mezőknek;
A réteken — virág helyett — kóró
S zörgő haraszt válták fel a zöldet.
Kalásztenger helyén sárga tarló:
Pusztává tett mindent kasza, sarló!

Nem hallszik bús szava a kakuknak;
Pajzán gyermek nem felesel vele.
Illat s dal helyett a lég szanaszét
Hosszu pókhálósálakkal van tele.
A szorgalmas méh is belefárad:
Mézét szívni míg virágra szállhat!

* Mutatványul Biró Pálnak sajtó alá rendezett, s maros-vásárhelyi nyomdász Szabó Lajos által „Vadvirágok“ cím alatt decemberben kibocsátandó költemény-füzetéből. Szerk.

A fülmilét sem hallani többé;
Nem csattog már... mivék is dalolna!
A pacírta elnémult... egy hang nincs,
Mire a szív érzőn feldobogna!
Készül hosszú utjára a fecske:
Csoportokba gyűlvén nagy fecsegve.

Amott — egy közeli erdőségnek —
Csapatonként vadgalambok szállnak:
Tanyájukra megpihenni térnek;
Künn a tarlón, a mezőkön jártak.
Most lövés hallszik; s rá, valamennyi
Fölriad... nem tudja: merre menni?

Távolabb — szélén a láthatárnak —
Csókkák, hollók s varjak serge károg;
Majd fönna, majd lenn — felhőt képezőleg —
Éktelen lármát csapván kovályog.
Egyszerre, több csapatra szétválnak,
S a tengeri földeken megszállnak.

Pásztorfiuk vad kiabálása
Lakmározásukból fölzavarja,
S nagy zúgással szárnyra kerekednek,
Egy részük erre, a más amarra;
Míg néhány, harcias zajt ütve:
Rátámad egy egerésző ölyvre.

Itt-amott, hol az országot látszik:
Sebes forgószél indul, kavargván;
Az uti port s száraz falevelet
Vad szeszélylyel messze fölsodorván.
S én gondolom, amint végig nézem:
Mért nem visz el engem is?... miért nem?..

BIRÓ PÁL.

intelligencia köréből tekintélyes és politikai szereppel bíró emberek is vettek részt nem épen nagy számmal, mert a mozgalomnak a fegyverek megérkezése után rögtönözve a nép felfegyverzése és elindulása által kellett volna megtörténni. Mindazonáltal bizonyos toborzás folyt, s vállalkozók akadtak, úgy, hogy az előkészületek meglehetősen előhaladt stadiumban voltak.

A székely bizottságokkal összeköttetésben állottak némelyek a fővárosból; tekintélyesebb nevek ép úgy, mint olyanok, kiknek nincs veszteni valójuk, mint ez ilyen vállalatnál szokásos. A budapestieknek nexusa volt Bécsben és a külföldön, kivált a lengyel emigráció tagjaival.

A pénz Angliából jött.

A fegyvereket Bécsben vásárolták a cs. kir. arzenálban. Ez így történt. Az expedíció ágense a cs. kir. közös katonai hivatalhoz fordult azon bizalmas kéréssel, hogy Montenegró számára adjon el neki a katonai kincstár olcsón, nem használt fegyvereket. Montenegrónak hogyne adna a semleges osztrák-magyar kormány katonai dugárut, s így történt, hogy több ezer Wänzel-fegyvert, mindeniket kétszáz tölténnyel együtt, darabját ötforinttal átengedte az arzenál. A töltény maga többre került neki. Hogy gyanu ne ébresztessék, a fegyverek Bécsből Eszékre dirigáltak, mintegy hogy onnét csempésztessenek át a török határon, de Eszékéről az alföldi vasuton Erdélybe küldték. Az nem igaz, hogy a fegyverek Martini-puskák volnának.

Az árulást egy lengyel követte el Grácbán, ki a dolgot minden részleteivel együtt pénzért eladta az orosz követségnek. Ugyanakkor Oláhországban is megtörtént a feljelentés, ki által, még nem tudjuk. Bizonyos, hogy a magyarok közt — bár sokan tudták a dolgot — áruló nem akadt.

A kormány, mely nem kis zavarban lehet a miatt, hogy sok kiváló egyén van kompromitálva, kiknek elfogatása igen odiosus volna, még sem késett a vizsgálatot a helyszínén azonnal megindítani. Háromszéken az új főispánt Pócsa urat bizta meg a királyi biztosi teendőkkel, Udvarhely- és Csikmegyébe pedig a két Küküllőmegye főispánját gr. Bethlen Gábor t menesztette királyi biztosul. A törvényszéki eljárás végett Sebestyén kir. ügyész delegáltatott a helyszínére.

Tartózkodunk nevetek megnevezni, noha azok a kormány előtt alighanem ismeretesek, mert színt is kerülni akarjuk a denunciaciónak, de épen mert a neveknek fontosságát tulajdonitunk, óhajtanó, hogy a kormány ne kerítsen a dolognak nagy feneket, mivel a politikai perek és akciók s a börtönök és amnesztiák idejét, mint a Bach-korszak alatt volt, megújítani Magyarországon, nem lehet célja Tisza Kálmánnak.

Az „Ellenőr“ pedig Klapka tábornoktól Párisból következő sürgönyt kapta:

„Páris, szept. 30. Párisi lapok az „Ellenőrre“ hivatkozva sürgönyöket közlenek, melyek szerint én részese lennék az erdélyi határon célba vett mozgalomnak. Kérem ennek demantálását, mert végképen semmi tudomásom sincs róla, és roszaok minden ilyes vállalatot, mely csak árthat Magyarországnak, anélkül, hogy Törökországnak használna. Klapka.“

Legujabb hírek szerint a bécsi indóházaknál is történtek fegyverlefoglalások. Ezek egy része Angliából jött volna. És így voltaképpen nem is egy-, hanem kétféle fegyvercsempészettel volna baj.

Hogy a fegyverek egy része a székely legiónak volt szána, úgy látszik, bizonyos. A másik szállítmányról pedig némelyek azt tartják, hogy Oláhországnak; mások ismét, hogy a muszka birodalomban készülő forradalomnak lett volna szána.

— Hábórhírek. Október első hete az Al-Duna mellől nem hozott újabb harci híreket. Egyik fél sem támadott, de az előkészületek annál inkább

folytak s már is emlegetik a muszkatámadás napjának közeledését.

Gorni-Studenben a napokban haditanács volt. Kotzebue és Todtleben, ismert régi hadvezérek, szerepet kaptak.

Mehemed Ali fővezért — a „Kelet“ egy sürgönye szerint — Szulejman váltja fel, a Sipkasorosba pedig Reuf pasa megyen.

Mouktár és Osman pasákat a szultán ghazi (diadalmas) címmel ruházta föl s érdemrendjellel tüntette ki.

— Szende Béla honvédelmi miniszter ő nagyméltósága Csik felől jöttében ma délután városunkba érkezett.

— Ugron Ákos, budapesti köz- és váltóügyvéd s egyszersmind országgyűlési képviselő, — az „Erdélyegyházmegyei Értesítő“ szerint — Oláhfalú községének 675 frt készpénzt adományozott egyházi és iskolai célokra. Ezenkívül néhány száz cserepet adott az iskola, templom és papilak fedelének kiigazítására.

Szép szerencse bármely egyház- vagy iskola-község részére ilyen adományban részesülni. Magunk részéről is örömmel jegyezzük fel a képviselő ur ez örvendetes tényét.

— A Segesvár szomszédságában fekvő Sárpatak róm. kath. egyházközsége beszerzendő orgonája számára Bonnaz Sándor csanádi püspök ő nagyméltóságától 25 frt, a károly-fejérvári főt. káptalantól pedig 10 frt kegyadományt kapott.

Egészen rendén való örvendetes tények. Hát vajjon az ugyanodavaló, maroknyi református magyarok nyomoruságai megtalálják-e valahol a könyörülő sziveket? Bizony nem ártana!

— Ferencnapi vásárunk is lejárt. Eladni való volt elég, de vevő, kivált idegen, annál kevesebb.

— Időjárásunk sanyaru, őszi. Szept. 27., 28., 29-én kemény hóharmatunk volt. Október első hete pedig a Hargitát hóval borította. Törökbuszaszedésünk folyamatban. Őszi vetéseink szépen zöldelnek.

— Szabó Károly kolozsvári egyetemi tanárt, a székely nemzet történelme megírásában fáradozó tudóst, családjával egyetemben nagy csapás érte. Szép reményű, Jolán nevű leányuk, 17 éves korában lett a halál áldozata. Október 4-én temették. Körünkben is nagy számmal levő ismerői, tisztelői részt vesznek a méltó fájdalomban.

— A háziipart és ipari oktatást terjesztő pozsonyi egyesület próbát tévén a florenci buza termelésével, az teljesen sikerült, szalmája oly finom és szép, hogy abból a florenci szalmakalapoknak megfelelő finomságu kalapokat lehet készíteni. Ezen buzából 300 fontnyi eladható, fontja egy forintjával. Akik ebből venni kívánnak, forduljanak f. évi októberhó 15-ig az említett egyesület elnökéhez, Rakovszky István cs. kir. kamarás urhoz Pozsonyba.

— Az „Erdélyi Gazda“ 40-ik száma a következő érdekes és változatos tartalommal jelent meg: Melyek egy jó, illetőleg célszerű trágyafészkek keltekei? Kodolányi Antal. — A takarmány tömege és minőségéről általában. Szentkirályi Ákos. — Minő talajt és fekvést kívánnak gyümölcsfaínt? L. Z. — A nemes füzmevelés talajelőkészítésének módjairól. Enyedi. — A magvak csirázóképességének megtartásáról. — Gyümölcsziszlések. I. — Halálózás. — Egyesületi mozgalmak: Vál. ülés, 1877 október 1-én. — Vidéki gazdasági tudósítások: Gyergyó-Alfalu, Szék, Baróth. — Piaci árak. — Hirdetések. — Előfizethetni Kolozsvárt a kiadóhivatalnál, félévre 2, egész évre 4 frttal.

Kiadó-tulajdonos és felelős szerkesztő: Szakács Mózes.

Gyomorbajokban

szakorvos

dr. Lőrinci Ferenc,

Budapest, Zöldfa-utca 39.

(Levelezés útján is.)

MOSSE RUDOLF HIRDETESI HIVATALA

ezennel tisztelettel tudatja, miszerint **Budapestben a Ferenciek bazárjában II. sz. a. FIÓKOT**

nyitott és hirdetési megbízásokat valamennyi bel- és külföldi hirdetés számára a legolcsóbb árak mellett, pontosan és szilárdan teljesítend.

Legujabb hirdetés-lajstrom ingyen.

Dr. Handler Mór

ORVOS-, sebész tudor, szülész és szemész,

[24-7]

gyógyít gyökérensen fényes és tartós siker biztosítása mellett mindennemű

TITKOS

betegségeket.

1) az **infertilitás**nek minden következményeit, úgy mint **magömléseket,**

az ingerlékeny gyengeséget, az ondófolysást, különösen a **tehetetlenséget**

(elgyengült férfierőt);

2) **hugycsőfolyásokat** (még oly idültéket is), a nemiöröszék **bujakóros** fekélyeit és másodrendű **bujakórt** minden alak-
jában és elcsúfításában;

3) **hugycsőszűkítések**et;

4) **friss és idült nyákfolyásokat** nőknél, az ugynevezett **fehérfolyást,** és az onnan eredő

MAGTALANSÁGOT;

5) **bőrkiütéseket;**

6) a **hugyhólyag** betegséget és mindennemű **vizelési nehézségeket.**

Rendel napoként:

délután 10 órától 1-ig, délután 3 órától 5-ig, és este 7 órától 8-ig.

Tankik: Pesten, belváros, Kigyó-utca 2-ik szám, a Kigyó- és Városház-utca sarkán (Rottenbiller-féle házban), I. emelet, bemenet a lépcsőn.

Díjjal ellátott levelekre azonnal válasz adatik és a gyógyszer megküldetnek.